

Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri İle Önyargıları Arasındaki İlişki

Muhammet YILDIRIM¹

¹İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, Malatya, Türkiye
muhammet4506@hotmail.com

Prof. Dr. Mehmet ÜSTÜNER²

²İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, Malatya, Türkiye
mehmet.ustuner@inonu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received:

06.04.2021

Kabul Tarihi/Accepted:

18.06.2021

Yayın Tarihi/Published:

30.06.2021

ÖZ

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin beş faktörlü kişilik özellikleri ile önyargıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Siirt İl merkezinde görevli 236 öğretmenle yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara göre; “Önyargı Ölçeği’nin” “Yöneticiye Karşı Önyargı”, Veliye Karşı Önyargı” ve “Öğretmene Karşı Önyargı” alt boyutlarında önyargı düzeylerini “Çok Az Katılıyorum” düzeyinde belirtmişlerdir. Öğretmenlerin önyargı ölçeğindeki “Öğrenciye Karşı Önyargı” boyutunda vermiş oldukları cevaplar incelediğinde bu boyuttan almış oldukları puanın “orta düzeyde” olduğu bulgulanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin “Beş faktör Kişilik Ölçeğindeki” “Dışadönüklük”, “Uyumluluk”, “Sorumluluk” ve “Açıklık” boyutlarında ki kişilik özellikleri ortalamaları “yüksek” olarak bulunurken, “Nevrotiklik” kişilik özelliği boyutu ortalaması “orta düzey” olduğu bulgulanmıştır. Öğretmenlerin “Dışadönüklük”, “Uyumluluk”, “Sorumluluk” ve “Açıklık” kişilik özellikleri ile önyargıları arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı ilişki bulunurken; kişilik özelliklerinden “Nevrotiklik” boyutu ile önyargı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri, Kişilik, Okul Yöneticileri, Öğretmen, Önyargı

The Relationship between the Personality and Prejudices of Teachers

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine the relationship between teachers' five-factor personality traits and prejudices. According to the findings of a study conducted with 236 teachers in Siirt Provincial center; While evaluating the prejudice levels as "Slightly Agree" in the "Prejudice against the Manager", "Prejudice against the Parent" and "Prejudice against the Teacher". They stated the "Prejudice against the Student" levels as "I Agree at Moderate Level". While the perceptions of the teachers participating in the study that they show the personality traits of "Extraversion", "Compliance", "Responsibility" and "Openness" in the "Five Factor Personality Scale" were at "High" level; It has been determined that their perception that they display the characteristics of "neuroticism" is at the "Moderate" level. While there is a low level negative significant relationship between teachers' personality traits of "Extraversion", "Compliance", "Responsibility" and "Openness" and their prejudices; It has been observed that there is a low level of positive correlation between prejudice and the "neuroticism" dimension.

Keywords: Five-Factor Personality Traits, Personality, School Administrators, Teacher, Prejudice

1. Giriş

Kişilik ve önyargı konuları sosyal bilimlerde oldukça ilgi çeken iki kavramdır. Bu iki kavramdan ilk olarak kişilik incelendiğinde; araştırmacıların kişiliğin ne olduğuna ilişkin birçok tanım yaptığı (McCrae ve Costa, 1989; Robbins ve Judge, 2013) kişiliğin nasıl oluştuğuna ilişkin çeşitli fikirler öne sürdüğü görülmektedir. Kişilik bireylerin davranışlarını, düşüncelerini ve duygularını anlama konusunda bilgi vermesi açısından da oldukça önemlidir. Bu nedenle öğretmenlerin kişilik özelliklerinin bilinmesi öğretmenlerin okullarda sergileyebilecekleri davranışlardan eğitim öğretimde belirtilen hedeflenen amaçlara ulaşma derecesine kadar birçok konuda kestirimde bulunulmasını sağlayacaktır. Ayrıca kişiliğin birçok kavramla ilişkili olduğu düşünüldüğünden birçok araştırmanın da konusu olmuştur. Kişilik; insan kaynakları ve örgütsel davranış açısından birçok araştırmanın (Morey ve Lowmaster, 2010; Widiger ve Costa, 1994;) konusu haline gelmiştir. Kişilik birçok kavramla ilişkili olduğu gibi önyargıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Paker (2012)' göre kişilik tiplerine göre önyargıların farklılaştığını ve farklı kişilik tiplerine sahip bireylerin aynı zamanda farklı tip önyargı ve önyargı düzeylerine sahip olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada da öğretmenlerin kişilik özellikleri ile önyargıları ve kişilik özelliklerine göre önyargılarının nasıl farklılaştığı araştırılmıştır.

1.1 Kişilik Kavramı

Kişilik; bireyleri diğerlerinden farklı kılan tutarlı, belirgin ve zamanla değişmeyen özelliklerinin tümü (Sayar ve Dinç, 2009); bireyleri birbirinden ayıran ve onları benzersiz kılan düşünce, duygu ve tutumları (McCrae and Costa 1989, s.8); bireyin yaşam biçimi ve tutarlı davranışlar örüntüsü (Mount, Barrick, Scullen ve Rounds, 2005, s.448); bireyin süreklilik gösteren özelliklerinin pekiştirilmesi ile ortaya çıkan davranışları (Skinner, 1953); bireylerin çevreye uyumu (Burger, 2006) olarak birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Her ne kadar kişilik hakkında birçok tanım yapılırsa da araştırmacıların kişilik kavramı ile ilgili ortak bir tanımlarının olmadığı da söylenebilir (İnanç ve Yerlikaya, 2011, s. 2; Cüceloğlu, 2006, s. 404). Kişiliğin ne olduğunu daha iyi anlamak için Cüceloğlu (2006, s. 404)'nın tanımına bakıldığında ise; “ *kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış ilişki biçimidir.*” şeklinde tanımladığı görülmektedir.

1.2 Kişiliğin Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Kişiliği etkileyen faktörler çevresel ve genetik faktörler olmak üzere iki şekilde sınıflandırılabilir. Bireyi diğerlerinden ayıran kişiliğe ait birçok özelliğin aslında bireylerin doğuştan getirmiş olduğu farklı kalıtsal faktörlerle ilgili olduğu tespit edilmiştir (Özhan, 2015, s. 71). Kalıtımın kişilik üzerindeki etkisini açıklamak amacıyla tek yumurta ikizleri üzerine yapılan bir çalışmada; tek yumurta ikizleri doğumda ayrılarak farklı aile ortamlarında yetiştirilmiş ve 39 yıl sonra tekrar bir araya getirilmiştir. İkizler farklı aile ortamlarında yetiştirilmelerine rağmen aynı model ve renk arabayı kullandıkları, aynı marka sigarayı içtikleri, aynı ismi verdikleri birer köpeklerinin olduğu ve aynı

yerde tatil yaptıkları görülmüştür (Robbins ve Judge, 2013, s. 136). Genetik faktörler dışında çevresel faktörlerin de kişilik gelişiminde önemli rol oynadığı çeşitli araştırmacılar tarafından (Çetin ve Beceren 2007, Turan ve Kökçü, 2012) ifade edilmiştir. Çevresel faktörler aileden başlayarak, sosyal yapı ve coğrafi özellikleri kadar birçok faktörü içermekle beraber; bireyin gebelik süresince yaşadıklarını da kapsamaktadır (Çetin ve Beceren, 2007). Kişiliğin oluşumu ve gelişimi dikkate alındığında çevrenin kişilik üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek kadar fazladır (Yıldızoğlu ve Burgaz, 2014, s. 67). Bireyler içinde yaşamış oldukları toplumun geleneklerinden ve göreneklerinden yani kültüründen etkilenmekte ve içinde yaşadığı kültür bireyin değer ve davranışlarını da belirlerken (Sayın, 2016, s. 9), bir yandan da birey içinde yaşadığı toplumdan öğrendikleri ile de kişiliğini şekillendirmektedir (Çetin ve Beceren, 2007, s. 115).

1.3 Kişilik İle İlgili Teoriler

Birçok çevresel ve kalıtsal faktörün kişiliği etkilemesi nedeniyle oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan kişiliğin nasıl oluştuğu hakkında araştırmacılar birçok teori ortaya koymuşlardır. İlk olarak psikanalitik yaklaşımın en önemli temsilcilerinden olan Freud; kişiliği açıklarken bir yandan bilinçaltına vurgu yaparken, diğer taraftan da id, ego ve süperegonun kişiliği oluşturan üç temel yapı olduğunu belirtmiştir (Cüceloğlu, 2006, s. 407). Ayrıca Freud kişiliği açıklarken rüyalara, hipnoza ve savunma mekanizmalarına vurgu yapmaktadır (Burger, 2006). Freud'a göre kişilik gelişiminin aşamaları olup, yeni doğan bir bebeğin çeşitli aşamalardan geçerek kişiliğini geliştirdiği; ancak bu aşamaların herhangi birini tamamlayamayan veya takılan bir bireyin ise çeşitli davranış ve kişilik sorunları yaşadığını ifade etmiştir (Cüceloğlu, 2006). Ayrıca Freud' a göre id, ego ve süperego arasında yaşanan zıtlıklar ve uyuşmazlıklar nedeniyle bireylerin kişiliğinde bozulmalar meydana gelmektedir (Hall, 1999, s. 29).

Psikanalitik kuramdan oldukça farklı olan ve davranış eşittir kişiliktir diyen davranışçı kuram; kişiliğin ancak uyarıcı, davranış ve pekiştirme süreçlerinin incelenerek ortaya çıkarılabileceğini iddia etmektedir (Kesen, 2014). Davranışçı kuramlar kişiliği açıklarken sadece gözlenebilen davranışlarla açıklamaya çalışmaktadırlar (Burger, 2006). Davranışçı kurama göre örneğin bir insan saldırgan davranıyorsa kişinin geçmişine bakılmalıdır; çünkü kişi geçmişte yaptığı saldırganca davranış sayesinde istediğini elde etmiş ve bu nedenle de saldırgan davranışını pekiştirerek saldırganca davranışını devam ettirmiştir (Cüceloğlu, 2006, s. 407).

Kişiliği açıklayan bir diğer teori olan insancıl kuram, davranışçı ve psikanalitik kuramın oldukça basit ve mekanik olduğunu ifade ederek; her iki kuramı da kişiliği açıklarken bireye karar verme ve seçme hakkı tanımaması nedeniyle eleştirmiştir (Cüceloğlu, 2006, s. 428). Burger (2006)' a göre de Rogers ve Maslow' un görüşleri doğrultusunda şekillenen insancıl kuram aslında psikanalitik ve davranışçı kurama karşı geliştirildiği ve bu iki yaklaşımın fikirlerine karşı çıkarak bu yaklaşımları sığ olarak değerlendirdiği görülmektedir. İnsancıl kurama göre, insan bilinci insan davranışının temelinde

yer alır ve bireyler sadece dürtüleri doğrultusunda hareket etmemektedirler (Kesen, 2014). İnsancıl kurama göre; insan karmaşık bir varlık olması nedeniyle kişiliğinin öğrenilebilmesi ancak kişinin temel özellikleri bilindiği takdirde mümkündür (Turan ve Kökçü 2012, s. 4617). Kişi engellerle karşılaşmadığı veya karşılaştığı engelleri aştığı sürece tatmin duygusunu pekiştirerek mutluluğa ulaşabilecektir (Burger, 2006).

Kişilikle ilgili bir diğer kuram ise özellikler yaklaşımı olup, bu yaklaşım Beş Faktör Modelinin temelini oluşturmuştur. Özellikler yaklaşımının geçmişi aslında Alport ve Odbert'in 1936' da bireylerin kişiliklerini kelimelerle anlatmış oldukları araştırmasına dayanmaktadır. Daha sonra Cattell (1956)'da yapmış olduğu araştırmasında bireylere çeşitli sözcükler vererek bu sözcüklere göre tanıdıkları insanları değerlendirmelerini istemiş ve Cattell, 16 Kişilik Faktörü yaklaşımını ortaya atmıştır. 1980' li yıllarda ise McCrae ve Costa yapmış oldukları çalışma da Beş Faktör Kişilik Özelliğinden söz etmişlerdir (İnanç ve Yerlikaya, 2009, s. 284). Bugün ise kişiliğin değerlendirilmesinde Beş Faktör Model sıklıkla kullanılmaktadır.

1.4.Önyargı

Önyargı ile ilgili literatür incelendiğinde ise önyargının; bir insan ya da bir gruba karşı asılsız inançlar ve bu inançlara eşlik eden duygular (Paker, 2012, s.1); insan kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olan ve çeşitli sosyal gruplara karşı geliştirilen kalıplaşmış düşünceler (Gürel, 2017); bireylere ya da bir gruba karşı haklı olmayan katı ve olumsuz tutumlar (Toper ve Cengiz, 2019); “*hatalı ya da esnek olmayan bir genellemeye dayalı antipati*” (Allport, 1954) şeklinde tanımlanmaktadır.

Önyargı sosyal psikolojide yer alan bir kavram olup toplumsal yaşamda sıklıkla karşılaştığımız bir olgu olarak ele alınabilir. Sibley ve Duckitt (2008) ‘ a göre önyargı ile kişilik arasında önemli bir ilişki olduğu ve özellikle beş faktörlü kişilik ölçeğinin geliştirilmesiyle beraber kişilikle önyargı arasındaki ilişkinin daha iyi açıklanabileceğini ifade etmişlerdir. Hatta Allport (1954)’ a göre önyargı temelde bir kişilik özelliğidir. Flynn (2005) ‘ın yapmış olduğu çalışmada da deneyime açık olan bireylerin azınlık grupları hakkındaki görüşlerinin deneyime açık olma düzeyleri düşük olan bireylere göre daha yapıcı ve pozitif görüşler olduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca diğer insanlarla iyi ilişkiler geliştiremeyen bireylerin dünyayı daha çok yarışmacı bir yer olarak algıladıkları ve daha fazla önyargıya sahip oldukları belirtilmektedir (Sibley ve Duckitt, 2008). Paker (2012)’e göre insanlar yaşadıkları ve çevrelerinde görmüş oldukları olayları değerlendirerek genellikle bir yargıya varmaktadırlar. Gürel (2017)’ e göre de insan zihninin sınırlı bir kapasiteye sahip olması nedeniyle kendisine gelen bilgilerin çoğunu derinlemesine düşünmeden ve gelen bilgileri işlemeden alır.

Hatalı ve esnek olmayan bir genellemeye dayanan önyargının, karakter yapısı ve kişilikle ilişkili olduğu ve kişiliğin önyargının temel belirleyicilerinden biri olduğu düşünülmektedir (Dovidio, Glick ve Rudman, 2008). Allport (1954)’ a göre de önyargı kişilikten ayrı düşünülmemeyeceği gibi kişiliğin temel özelliklerinden biridir. Allport, otoriter kişiliğe sahip bireylerin önyargılarının, kişilerin

psikolojik özellikleri ile kişiliklerinden kaynaklandığı ve önyargılarının temel nedeninin benliklerinin zayıflığından kaynaklandığını belirtmiştir. Güvensizlik, korku ve yüksek kaygıya sahip bireylerin kendi iç gerilimleriyle başa çıkamaması veya herhangi bir tehditle karşılaşması durumunda önyargılar oluşturabilmektedir (Dovidio, Glick ve Rudman, 2008). Önyargılar tüm gruplardaki insanları zaman zaman etkileyebilmekte ve insanlar; farklı kültürlere, ırklara, inanç sistemlerine, cinsiyete, dış görünüşe, farklı ekonomik statüde olanlara ve farklı yeteneklere sahip insanlara karşı çeşitli önyargılara geliştirebilmektedir. Sosyal psikolojide ele alınan önyargı; ırkçılık, ayrımcılık, adam kayırma, grup dışındakileri aşağılama, sosyal düşmanlık gibi kavramları da kapsamaktadır (Augoustinos ve Reynolds, 2001). Hogg ve Vaughan (1995)' a göre de önyargı ve ayrımcılık insanlığın karşılaştığı en önemli iki problem olup; iki grup insan eğer birbirlerinden derin bir şekilde nefret duyuyorsa birbirlerine işkence etme ve öldürme niyeti taşıyabilmektedir. Önyargı ve ayrımcılık aydınlanma yolunda duran bir engel olmakla birlikte önyargının nedenlerini ve sonuçlarını anlamakta insanlığın en büyük karşılaştığı zorluklardan biridir. Eğer bireylere birer insan gibi bakılmazsa onlara karşı yöneltilen acımasızlık bir böceği ezmek kadar normalleşebilir.

Örgütlere bakıldığında ise; bireyler önyargılarını çalıştıkları ortama getirmeleri örgütlerinde önyargılardan etkilenmesine sebep olmaktadır (Erdoğan, 2012, s. 72). Bireyler içinde yaşadıkları çevre, cinsiyet, yaş ve kişilik özellikleri gibi faktörlerin etkisiyle oluşturmuş oldukları önyargıları çalışma hayatına da taşıyabilmektedirler. Örgütsel ortama bireylerin getirmiş olduğu önyargıların çeşitli sonuçları olmaktadır. Önyargının sonucunda ortaya çıkan kötü iletişim ve zorbalık gibi davranışlar nedeniyle örgütlerde verimlilik düştüğü gibi bu olumsuz davranışlar, hem asttan üste hem de üstten asa doğru olabilmektedir. Önyargılar diğer kurumları etkilediği gibi eğitim örgütlerini etkilemektedir. Broket, Village ve Francis (2010) okullarda azınlık durumunda kalan gruplara karşı önyargılar oluştuğunu tespit ederken; Lord ve Cole (1961)' un yapmış olduğu araştırmada ise okullardaki yöneticilerin öğretmenleri değerlendirme konusunda önyargılı davranabildiklerini ortaya koymuşlardır. Okullarda yapılan yine bir başka araştırmaya göre de öğretmenler stres düzeyi yüksek ortamlarda farklı kültürlerden gelen öğrencilere karşı ilişkilerinde daha fazla olumsuz tutum ve davranış içerisinde bulunabildikleri de görülmüştür (Prino, Quaglia, ve Sclavo, 2008).

Kişilik sosyal bilimlerde bir bireyi tanımak ve bireyin davranışlarının nedenlerini anlamak için çok önemliyken, örgüt içerisindeki bireylerin önyargı düzeylerinin bilinmesi de örgütlerin verimliliği için oldukça önemlidir. Tıpkı diğer örgütlerde olduğu gibi okullarda da öğretmenlerin kişilik özellikleri ile önyargı düzeyleri; eğitim örgütlerinin verimliliğini ve çıktılarını etkilediği gibi kişilerin mesleki yaşantılarını da etkileyecektir. Ulusal Tez Merkezi, DergiPark-ULAKBİM, Google-Akademik, ScienceDIRECT, ASOS INDEX, Library GENESIS, JSTOR, Eğitim Bilimleri İndex, SAGE Research, Türk Eğitim İndeksi ve BookFinder veri tabanlarında Beş Faktör Kişilik Özellikleri, öğretmen ve önyargı anahtar kelimeleri ile yapılan taramalar sonucunda konuyla doğrudan ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin önyargılarına ilişkin çalışmaların oldukça

az olduğu, konuyla ilgili araştırmalar yurtiçinde sadece Erdoğan (2012) ve Toka (2019)'nın yapmış oldukları çalışmalarla sınırlıdır. Alan yazında bu önemli eksikliği gidermek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma ile öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleriyle önyargıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile önyargılarının düzeyi nedir?
2. Öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile önyargıları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile önyargıları öğretmenlikteki hizmet süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile önyargıları öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
5. Öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile önyargıları arasındaki ilişki düzeyi nedir?

1.Yöntem

2.1 Araştırma Modeli

Öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile önyargıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bu araştırma ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. İlişkisel tarama modelindeki araştırmalar, yapay bir ortam oluşturulmadan ve bağımsız değişkenler üzerinde herhangi bir manipüle oluşturmadan halihazırda var olan değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalardır (Beycioğlu, Özer ve Kondakçı, 2018). Cresswell' e (2012) göre de ilişkisel tarama araştırmalarında en az iki değişken arasındaki ilişkileri açıklamak ve derecesini belirlemek amacıyla korelasyon ilişkilerine bakılır. Bu tür araştırmalar iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkiye herhangi bir müdahale olmadan incelendiği araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017).

2.2 Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Siirt İli Merkez ilçesindeki ortaokul ve liseler de görev yapan toplam 1282 öğretmen oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmanın örneklemini ise 2019-2020 eğitim öğretim yılında Siirt İli Merkez ilçesinde bulunan 236 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmada örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır örnekleme metodu kullanılmıştır. Bu metot (Çetin, Yeloğlu ve Basım 2015, s. 84) sayesinde zaman ve maliyetten tasarruf sağlanmaktadır. Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel' e (2012) göre de zaman ve işgücü gibi ortaya çıkan sınırlıklar nedeniyle, araştırmacıları kolay ulaşılabılır örnekleme seçme yoluna gidebilmektedir. Ayrıca araştırmanın hızlı ve pratik şekilde yapılması gereken durumlarda da kolay ulaşılabılır örnekleme

metodu araştırmacılar tarafından kullanılabilirliktedir. Yapılan alışmada Siirt İli merkezinde bulunan ortaokul ve liseler ulaşılabilirlik açısından değerlendirilmiş olup veri toplanacak okullar kura yöntemi kullanılmadan araştırmacı tarafından önceden belirlenmiştir. Toplanacak verilerin evreni temsil etmesinin güçlendirilmesi amacıyla eşit sayıda ortaokul ve lise örnekleme alınmaya çalışılmış olup Siirt İli merkezinde ulaşılabilen okullar içinde görev yapan toplam 236 öğretmenlerden veri toplanmıştır. Alınan rneklemedeki öğretmenlerin demografik değişkenlerine ilişkin dağılımları tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma rneklemindeki öğretmenlerin demografik dağılımları

Bağımsız Değişkenler		f	%	Bağımsız Değişkenler		f	%
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	83	35.2	<i>Okul Türü</i>	Ortaokul	138	58.5
	Erkek	153	64.8		Lise	98	41.5
<i>Hizmet Süresi</i>	1 ile 4 Yıl	58	24.6	<i>ğrenim düzeyleri</i>	Lisans	202	85.6
	5 ile 10 Yıl	93	39.4		Yüksek	29	12.3
	10 Yıl ve zeri	85	36		Doktora	5	2.1

N.236

2.3. Veri Toplama Araçları

nyargı leği, Erdoğan (2012) tarafından geliştirilmiş ve toplam 28 maddeden oluşan, 1 ile 5 arasında derecelendirilebilen likert tipli bir ölçektir. İlk 11 madde öğretmenlerin okul yöneticilerine karşı önyargılarını, 12 ile 15 arasındaki maddeler öğretmenlerin öğretmenlere karşı önyargılarını, 16 ile 22 arasındaki maddeler öğretmenlerin öğrencilere karşı önyargılarını ve son olarak da 23 ile 28 arasındaki maddelerde öğretmenlerin velilere karşı önyargılarını ölçmektedir. Erdoğan (2012) tarafından lele ilgili yapılan geçerlik ve güvenirlik analizlerinde, dört faktörün toplam varyansın %53.59’unu aıkladırken, ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.91 bulunmuştur. Yapılan bu araştırma kapsamında elde edilen veriler üzerinden önyargı leği Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.88 olarak bulunmuştur. Araştırmada elde edilen verilerden elde edilen puanlara göre alt ölçeklerine /boyutlarına ilişkin hesaplanan Cronbach Alpha katsayıları; yöneticilere karşı önyargı boyutunda 0.87, öğretmenlere karşı önyargı boyutunda 0.88, öğrencilere karşı önyargı boyutunda 0.77 ve velilere karşı önyargı boyutunda 0.60’dır.

Beş faktörü kişilik leği John, Donahue ve Kentle (1991) tarafından geliştirilmiş: uyumluluk, sorumluluk, dışadönüklük, açıklık ve nevroklik olmak üzere toplam beş boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin 1, 6, 8, 11, 16, 21, 31 ve 36’ncı maddeleri bir kişilik özelliği olarak “dışadnklğ”; 2, 7, 12, 17, 22, 27, 32, 37 ve 42’nci maddeleri bir kişilik özelliği olarak “uyumluluğu”; 3, 13, 18, 23, 28, 33, 38 ve 43’nc maddeleri bir kişilik özelliği olarak “sorumluluğu”; 4, 9, 14, 19, 24, 26, 29, 34 ve 39’uncu maddeleri bir kişilik özelliği olarak “nevroklikliği” ve son olarak 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 41 ve 44’nc maddeleri de bir kişilik özelliği olarak “açıklık” boyutunu ölçmektedir. Sümer (2005)

Muhammet YILDIRIM, Mehmet ÜSTÜNER tarafından Türkçeye çevrilen ölçeğin alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik katsayısının da 0.64 ile 0.77 arasında değiştiği belirtilmiştir (Kardaş, 2018). Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler üzerinden beş faktör kişilik özellikleri ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı 0.67 olarak bulunmuştur. Araştırmada elde edilen verilere göre alt ölçeklerine/boyutlarına ilişkin hesaplanan Cronbach Alpha katsayıları; dışadönüklük boyutunda 0.68, uyumluluk boyutunda 0.69, sorumluluk boyutunda 0.65, nevroitiklik boyutunda 0.69, açıklık boyutunda 0.67'dir.

2.4 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde kullanılacak testleri belirlemek amacıyla elde edilen verilerin normal dağılıp dağılmadığı ilk olarak araştırılmıştır. Ölçeklerin boyutlarının aritmetik ortalaması alındıktan sonra elde edilen verilerin dağılımları birçok yöntemle incelenmiştir. Can' a (2016) göre merkezi eğilim ölçüleri ile normalliğin kontrolü, normallik testleri, histogramlar, Q-Q grafiği ve veri kutu çizgi grafiğine bakılarak normallik hakkında yargıya varabileceğimizi ifade etmektedir.

Araştırmada uygulanan ölçeğin boyutlarından elde edilen puanların; çarpıklık basıklık, mean, median, mode ve Kolmogorov Smirnov testi değerlerine bakılmıştır. Önyargı ölçeğinde yer alan, öğretmenlere karşı önyargı ve veliye karşı önyargı, boyutlarında, beş faktör kişilik özellikleri ölçeğinde yer alan dışadönüklük kişilik özelliği boyutunda elde edilen verilerin normal dağılım göstermedikleri belirlenmiştir. Bu boyutlardan elde edilen puanlarda; Can (2016) belirtmiş olduğu tüm normallik yöntemleri denenmesine rağmen puanların normal dağılmadıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle veri dağılımı normal olmayan boyutlar için parametrik olmayan testler kullanılırken dağılımı normal olan boyutlar için ise parametrik testler uygulanmıştır.

2. Bulgular

Bu araştırmanın temel amacı öğretmenlerin kişilik özellikleri ile önyargıları arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu bağlamda öğretmenlerin kişilik özellikleri ve önyargılarına ilişkin elde edilen verilerin araştırma kapsamında sorulan sorulara yanıt bulmak amacıyla yapılan analiz sonuçları ve yorumlar aşağıda yer almaktadır. Araştırmada yanıt aranan sorulardan birincisi “öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve önyargıları düzeyi nedir?” idi. Elde edilen verilerin analizi sonucunda beş faktör kişilik özelliği ölçeğinde ve önyargı ölçeğinde yer alan alt boyutlara ilişkin hesaplanan aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

“*Öğretmenlerin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Önyargılarının Düzeyi Nedir?*” Sorusuna İlişkin Bulgular tablo 2' te paylaşılmış olup Beş faktör kişilik özellikleri ile önyargı ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirtilmiştir.

Tablo 2. Beş faktör kişilik özellikleri ölçeğinin ve önyargı ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin hesaplanan aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.

Önyargı Ölçeği Boyutları	$\bar{x}$	Ss	Veri Aralıkları	Beş faktör Kişilik Özelliği Ölçeği Boyutları	$\bar{x}$	Ss	Veri Aralıkları
				<i>Dışadönük Kişilik</i>	3.43	0.598	Katılıyorum
<i>Yöneticiye Karşı Önyargı</i>	2.48	0.73 9	Çok Az Katılıyorum	<i>Uyumlu Kişilik</i>	3.86	0.49 2	Katılıyorum
<i>Öğretmene Karşı Önyargı</i>	2.47	1.03	Çok Az Katılıyorum	<i>Sorumlu Kişilik</i>	3.75	0.52 2	Katılıyorum
<i>Öğrenciye Karşı Önyargı</i>	2.74	0.79 9	Orta Düzeyde Katılıyorum	<i>Nevrotik Kişilik</i>	2.67	0.51 2	Kararsızım
<i>Veliye Karşı Önyargı</i>	2.32	0.69 1	Çok Az Katılıyorum	<i>Açık Kişilik</i>	3.6	0.51 6	Katılıyorum

N:236

Öğretmenlerin önyargı ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığında puanların 2.32 ile 2.74 arasında değiştiği ve önyargı ölçeğinin 3 alt boyutunda önyargı düzeylerini “çok az katılıyorum” aralığında bulunurken sadece öğrenciye karşı önyargı düzeyinin (orta düzeyde) olduğu görülmektedir. Beş faktör kişilik özellikleri ölçeğine bakıldığında; ölçeğin alt boyutundan elde edilen puanların aritmetik ortalamasının 3.86 ile 2.67 arasında değiştiği görülmektedir. Öğretmenler ölçekteki dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve açıklık kişilik özellikleri algılarına ilişkin ortalamaları “yüksek (katılıyorum)” düzeyde olup; sadece nevrozizm boyutundaki elde edilen ortalama “orta düzeyde katılıyorum” düzeyindedir.

Araştırmada yanıt aranan ikinci soru “*Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile Önyargıları Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?*” Öğretmenlerin kişilik özellikleri ve önyargılarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla normal dağılan boyutlar için t testi uygulanırken normal dağılmayan boyutlar için ise Mean Whitney U analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin “yöneticilere ve öğrencilere karşı önyargı puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülürken; beş faktör kişilik özellik ölçeğinin sorumluluk boyutundaki puanlarda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmüştür. Tablo 3’te t testi sonuçları paylaşılmıştır.

Tablo 3. Öğretmenlerin cinsiyetleri açısından kişilik özellikleri ve önyargılarının farklılığına ilişkin t testi analiz sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
Yöneticiye Önyargı	Kadın	2.15	.768	-5.29	234	.000***
	Erkek	2.66	.661			
Öğrenciye Önyargı	Kadın	2.52	.775	-3.27	234	.001**
	Erkek	2.87	.788			
Sorumluluk	Kadın	3.89	.529	3.04	234	.003**
	Erkek	3.68	.504			

p < .050*, p < .010**, p < .000***

N:236

K:83 E:153

Tablo 3 incelendiğinde önyargı ölçeğinin iki boyutundan alınan puanlar cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşırken, Beş faktör Kişilik Özellikleri ölçeğinden sadece sorumluluk boyutundaki puanların cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Yöneticilere karşı önyargı boyutunda; erkek öğretmenlerin önyargı puan ortalaması ile ($\bar{x}$: 2.66), kadın öğretmenlerin yöneticiye karşı puan ortalaması ($\bar{x}$: 2.15) arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir (t_{234} : -5.29, $p < 0.05$). Önyargı ölçeğindeki bir başka boyut olan öğrenciye karşı önyargı boyutunda kadın öğretmenlerin almış oldukları puan ($\bar{x}$: 2.52) ortalaması ile erkek öğretmenlerin puan ($\bar{x}$: 2.87) ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (t_{234} : -3.277, $p < 0.05$). Araştırmada kullanılan bir diğer ölçek olan beş faktör kişilik özelliğinin bir boyutu olan sorumluluk kısmına bakıldığında; kadın öğretmenlerin almış oldukları puan ortalamasının ($\bar{x}$: 3.89), erkek öğretmenlerin almış oldukları puan ortalamasından ($\bar{x}$: 3.6841) anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır (t_{234} : 3.044, $p < 0.05$).

Normal dağılım özellikleri göstermeyen boyutlarda elde edilen puanların karşılaştırılması amacıyla da Mean Whitney U analizi ile yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda öğretmene karşı önyargı ile veliye karşı önyargı sıra ortalama puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma meydana gelmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerin cinsiyetleri açısından kişilik özellikleri ve önyargılarının farklılığına ilişkin u testi analiz sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Velilere Karşı Önyargı	Kadın	83	101.92	8655	5169	.018*
	Erkek	153	127.50	19311		
Öğretmene Karşı Önyargı	Kadın	83	101.92	8459	4973	.006**
	Erkek	153	127.50	19507		

$p < .050^*$, $p < .010^{**}$, $p < .000^{***}$

N: 236

Tablo 4 incelendiğinde erkek öğretmenlerin, hem öğretmene karşı önyargı hem de veliye karşı önyargı boyutundan almış oldukları sıra ortalama puanlarının kadın öğretmenlerin almış oldukları sıra ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu görülmektedir.

“Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile Önyargıları Öğretmenlikteki Hizmet Süresine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir? Öğretmenlerin yapmış oldukları görev süresine göre kişilik özellikleri ile önyargı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Anova testi sonucuna göre normal dağılım sergileyen hiçbir boyutta anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Önyargı ve beş faktör kişilik ölçeğinde normal dağılım gösteren boyutlar da gruplar arası alınan puanlarda herhangi bir anlamlı farklılık görülmez iken; normal dağılım sergilemeyen öğretmenlere karşı önyargı, velilere karşı önyargı ve dışadönüklük boyutlarından ele alınan puanlar için Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Yapılan test sonucunda öğretmenlerin velilere karşı önyargı puanlarının hizmet süresine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Kruskal-Wallis testi gruplar arasında fark olup olmadığını belirlemesine rağmen, bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu göstermemektedir. Bu nedenle hizmet sürelerine göre elde edilen puanlar arasındaki farkın hangi gruplar arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığını belirlemek amacıyla Mean Whitney U yapılmış ve her iki testten elde edilen sonuçlar tablo 5’ te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin hizmet süreleri açısından kişilik özellikleri ve önyargılarının farklılığına ilişkin Kruskal-Wallis ve U Testi analiz sonuçları

Boyut	N	Sıra Ortalaması	x ²	p	Anlamlı Fark
<i>Velilere Karşı Önyargı</i>					
1 -4 Yıl Hizmet Süresi (1)	58	95.83	8.899	.012	(1-2)
5-10 Yıl Hizmet Süresi (2)	93	128.82			
10 Yıl ve Üzeri (3)	85	122.68			(1-3)

p < .050*, p < .010**, p < .000***

N: 236

Öğretmenlerin velilere karşı önyargı boyutundan almış oldukları puanlara tablo 5' e bakıldığında; 1 ile 4 yıl arasında görev yapan öğretmenlerin puan ortalamalarının 5 ile 10 ve 10 yıl üzeri görev yapan öğretmenlerin almış oldukları puan ortalamasından anlamlı bir şekilde düşük olduğu görülmektedir.

“Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile Önyargıları Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılık Göstermekte midir?” Sorusuna İlişkin Bulgular tablo 6’ da verilmiştir. Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre uygulanan ölçeklerden almış oldukları ortalamaların anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini test etmek amacıyla ilk olarak parametrik testler kullanılmıştır.

Tablo 6. Öğretmenlerin öğrenim düzeyleri açısından kişilik özellikleri ve önyargılarının farklılığına ilişkin t testi sonuçları

Boyutlar	Öğrenim Düzeyi	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
Yöneticiye Karşı Önyargı	Lisans	2.4437	0.7477	-2.015	234	.045*
	Yüksek Lisans	2.7183	0.6536			
Nevrotiklik	Lisans	2.7053	0.492	2.488	234	.014*
	Yüksek Lisans	2.4716	0.5897			

p < .050*, p < .010**, p < .000***

N:236

Yapılan T testi analizi sonucunda öğretmenlerin öğrenim düzeyleri açısından, yöneticiye karşı önyargı boyutu ile nevroitiklik boyutlarında aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 6’ ya bakıldığında yüksek lisans öğrenim düzeyinde olan öğretmenlerin yöneticiye karşı önyargıları, lisans düzeyinde öğrenim gören öğretmenlerin önyargılarına göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Nevrotiklik boyutu incelendiğinde, lisans öğrenim düzeyinde olan öğretmenlerin nevroitiklik boyutunda elde etmiş oldukları puanları, yüksek lisans öğrenim düzeyinde olan öğretmenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Lisans öğrenim düzeyinde olan öğretmenler kendilerini, yüksek lisans düzeyinde öğrenimi olan öğretmenlere göre daha fazla nevroitik olarak

algılamaktadır. Normal dağılım sergilemeyen diğer değişkenlerden elde edilen puanlar için yapılan U testindeki analiz sonuçlarına göre, öğretmenlerin öğrenim düzeyleri ile Beş faktörlü kişilik ölçeği ile önyargı ölçeğindeki alt boyutlarından almış oldukları puanlar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

“Öğretmenlerin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Önyargıları Arasındaki İlişki Düzeyi Nedir?” Sorusuna İlişkin Bulgular tablo 7’ de verilmiştir. Öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile önyargı düzeyleri arasında ki ilişki düzeyini belirlemek amacıyla basit doğrusal korelasyon ile Spearman Sıra Farkları korelasyon analizi yapılmıştır. Can (2016)’ ya göre veri dizileri normal dağılım gösterdiklerinde değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamak için basit doğrusal korelasyon kullanılırken; verilerin normallik koşulunu sağlamaması durumunda da Spearman Sıra Farkları korelasyon analizi kullanılmaktadır. Bu bakımdan araştırmamızda normallik koşullarını sağlamayan öğretmene karşı önyargı, veliye karşı önyargı ve dışadönük kişilik boyutları için Spearman Sıra Farkları korelasyon analizi ile normallik koşullarını sağlayan diğer boyutlar için basit doğrusal korelasyon analizi kullanılmıştır.

Tablo 7. Öğretmenlerin kişilik özellikleri ile önyargıları arasındaki korelasyon katsayıları tablosu

Boyutlar	Dışadönük Kişilik	Uyumlu Kişilik	Sorumlu Kişilik	Nevrotik Kişilik	Açık Kişilik
Öğretmene Karşı Önyargı	-.200**	-.244**	-.191**	.211**	0.005
Veliye Karşı Önyargı	-0.09	-.228**	-.193**	.194**	-0.107
Yöneticiye Karşı Önyargı	-.168**	-.148*	-.242**	.199**	-0.014
Öğrenciye Karşı Önyargı	-.165*	-0.068	-.201**	.179**	-0.064

**p<.01 *p<.05

Tablo 7’ye bakıldığında yönetici, öğretmen, veli ve öğrenciye karşı önyargı ile açıklık arasında ve öğrenciye karşı önyargı ile uyumluluk arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Yöneticiye karşı önyargı ile dışadönük kişilik, uyumlu kişilik ve sorumlu kişilik arasında negatif yönde anlamlı düzeyde düşük bir ilişki gözlenirken; yöneticiye karşı önyargı ve nevroitiklik kişilik özelliği arasında ise pozitif yönde anlamlı düzeyde düşük bir ilişki vardır (r: .19, p<0.01). Öğretmenlerin, meslektaşlarına karşı önyargıları ile dışadönüklük, uyumluluk, ve sorumluluk kişilik özellikleri arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Öğretmenlerin, meslektaşlarına karşı önyargıları ile nevroitiklik arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde düşük bir ilişki vardır (r: .21, p<0.01). Veliye karşı önyargı ile uyumlu ve sorumlu kişilik arasında negatif yönde

anlamli düzeyde düşük bir iliski bulunurken; nevroitiklik arasında pozitif yonde anlamli düzeyde düşük bir iliski vardir (r: .194, $p<0.01$). Öğrenciye karşı önyargi ile dışadönük kişilik ve sorumlu kişilik arasında negatif yonde anlamli düzeyde düşük bir iliski varken; nevroitiklik arasında pozitif yonde anlamli düzeyde düşük bir iliski bulunmuştur (r: .17, $p<0.01$).

Özetle yöneticiye, öğrenciye, veliye ve öğretmene karşı önyargi boyutlarının nevroitik kişilikle pozitif yonde anlamli düzeyde düşük bir iliski bulunmuştur. Diğer taraftan önyargi ölçeğinin boyutlarının, beş faktör kişilik ölçeğindeki boyutlarla anlamli çıkan iliskilerin tamamının negatif yonde ve düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

3.Tartışma ve Sonuç

Araştırmaya katılan öğretmenlerin beş faktör kişilik özelliklerinden almış oldukları puanlar incelendiğinde öğretmenler; dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk ve açıklık gibi kişilik özelliklerine yüksek derecede sahip olduklarına dair algıları bulunmaktadır. Uygulanan ölçekteki kişilik özelliklerinden biri olan nevroitiklik boyutunda ise öğretmenler, nevroitik kişilik özelliklerine düşük düzeyde sahip olduklarını belirtmişlerdir. Benlik saygısının düşük olması, kaygı düzeyinin yüksek olması ve kişinin kendisine bakış açısının olumsuz olması ile bağdaştırılan nevroitiklik (Costa ve McCrae, 1990) boyutunda öğretmenlerin kendilerini düşük düzeyde nevroitik görmeleri aslında istenilen bir durumdur. Çünkü nevroitiklik düzeyi düşük bireylerin; nevroitlere göre stresle baş etmede daha başarılı oldukları, yaşadıkları hayal kırıklıklarını daha kolay atlatabildikleri ve kendilerine bakış açılarının daha olumlu olduğu vurgulanmaktadır (Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015). Şeker (2016)' in öğretmen adayları ile yapmış olduğu çalışmada da öğretmenler kendilerini düşük düzeyde nevroitik olarak gördüklerini belirttiğini tespit ederek, araştırma bulgularına benzer sonuçlara ulaşmıştır. Yıldızoğlu ve Burgaz (2013) okul yöneticileriyle yapmış olduğu çalışmada da yöneticilerin açıklık, sorumluluk, dışadönüklük ve uyum boyutlarında yüksek, nevroitiklik boyutunda ise en düşük puanı aldığını bulgulamıştır. İki çalışmada da elde edilen bu bulguların, bu çalışmada elde edilen bulgularla benzer oldukları söylenebilir. Bu çalışmada elde edilen bulgularla; öğretmenlerin açıklık, uyumluluk, dışadönüklük ve sorumluluk gibi kişilik özelliklerini yüksek düzeyde sergilediklerini düşündükleri ve düşük düzeyde nevroitik oldukları inancını taşıdıkları ifade edilebilir.

Öğretmenlerin önyargi ile ilgili düşüncelerine bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin; yöneticiye, öğretmene ve veliye karşı önyargi düzeylerinin düşük olduğunu belirtirken; öğrenciye yönelik önyargılarının orta düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenler yönetici, öğretmen ve öğrenciye yönelik önyargıları ifade eden görüşlere katılmadıkları söylenebilir. Erdoğan (2012)'ın yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin önyargi ölçeğindeki boyutlardan elde etmiş oldukları puanların orta düzeyin altında olduğu sonucuna ulaşmıştır. Erdoğan'ın çalışmasında öğretmenler genel olarak önyargılı görüşlere katılmamışlardır. Ayrıca araştırmanın diğer bulguları da

incelendiğinde öğretmenlerin; öğrencilere karşı önyargılarını ifade eden maddelere de ağırlıklı olarak katılmadıkları görülürken, öğretmenlerin öğrencilere karşı önyargılarının orta düzeyde olduğu ifade edilebilir. Bu sonuçlardan yola çıkıldığında öğretmenler kendi meslektaşlarına, yöneticilere ve velilere karşı kültürel, sosyo-ekonomik, siyasi, dini ve cinsiyet temelli önyargılı olmadıklarını düşünmektedirler. Öğrencilere yönelik önyargılara bakıldığında ise; öğrencilerin sosyoekonomik durumu, cinsiyeti ve başarı durumuna dayalı olarak öğretmenlerin orta düzeyde önyargı beslediği söylenebilir. Öğretmenlerin, derslerinde başarılı veya sosyo ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha fazla fırsata ve imkana sahip olabileceklerini, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olduklarını ve erkek öğrencilere göre sınıf içinde daha az problem çıkardıkları dair önyargıları olabilmektedir.

Araştırmada uygulanan ölçeklerden elde edilen puanların anlamlı bir şekilde değişip değişmediği cinsiyete göre de araştırılmıştır. Beş faktör kişilik özelliklerinin sadece sorumluluk alt boyutunda alınan puanların cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Kadın öğretmenler, plan yapma ve bunları takip etme, güvenilir bir çalışan olma ve işini tam yapma gibi özelliklere erkek öğretmenlere göre daha fazla sahip olduklarını düşünmektedirler. Uğurlu (2012)'nin yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre sorumluluk yani öz disiplin boyutundaki puanların kadınlar lehine anlamlı bir şekilde birbirinden farklılaştığını tespit etmiştir. Bu bulgular dikkate alındığından kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre kendilerini daha disiplinli, planlı, işini daha önemseyen ve yaptıkları işi verimli bir şekilde yapmaya çalışan bireyler olarak gördükleri söylenebilir. Schmitt, Realo, Voracek ve Allik (2008)' in 55 ülkedeki 17.637 kişiyle yapmış oldukları çalışmada da kadınların daha yüksek düzeyde sorumlulukla ilgili kişilik özelliklerine sahip olduklarını tespit ederek araştırma sonuçlarımıza benzer sonuçlar elde etmişlerdir.

Önyargı ölçeğindeki yöneticiye, öğrenciye, velilere ve öğretmene karşı önyargı boyutlarından elde edilen puanlar cinsiyet açısından incelendiğinde; önyargı ölçeğinin tüm boyutlarından elde edilen puanlarda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgular dikkate alındığında araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin, kendi meslektaşlarına, okul yöneticilerine, velilere ve son olarak da öğrencilere olan önyargılarının kadın öğretmenlere göre daha fazla olduğu belirtilebilir. Erdoğan (2012)'nin de yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin önyargı düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gözlemlendiği ve okullarda erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha fazla önyargılı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca önyargıyla ilgili yapılan bazı çalışmalarda da (Payne, Krosnick, Pasek, Lelkes, Akhtar, ve Tompson, 2010) erkeklerin kadınlara göre daha fazla önyargılı olduklarını saptanmıştır.

Ölçekten elde edilen puanlar bir başka bağımsız değişken olan hizmet süresi açısından değerlendirildiğinde; sadece velilere karşı önyargı boyutunda elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Araştırılan bağımsız değişkene göre elde edilen sonuçlara bakıldığında; 1 ile 4

yıl arasında hizmetleri olan öğretmenlerin velilere karşı ön yargı düzeylerinin 5 yıl ve üzeri hizmetleri öğretmenlerden daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özetle göreve yeni başlayan öğretmenlerin velilere yönelik önyargılarının deneyimli öğretmenlere göre daha az olduğu söylenebilir. Ancak literatür incelendiğinde öğretmenlerin hizmet süreleri ile önyargıları arasında farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Erdoğan (2012)'nin yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin önyargıları hizmet süresine göre değişmezken; Toka (2019)'nin yapmış olduğu çalışmada ise 1 yıl hizmeti olan öğretmenlerin, meslektaşlarına karşı önyargılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin önyargılarının hizmet süresine göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan bu üç çalışmada farklı sonuçlara varıldığı görülmektedir.

Son olarak önyargı ölçeğindeki alt boyutlar ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde; yöneticiye, öğrenciye, veliye ve öğretmene karşı önyargı boyutları ile nevrotik kişilik arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde düşük bir ilişki olduğu görülmüştür. Bununla birlikte önyargı ölçeğinin boyutlarının, beş faktör kişilik ölçeğindeki boyutlarla anlamlı çıkan ilişkilerin tamamının negatif yönde ve düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Dışadönük kişilik özelliklerini daha fazla sergilediklerini düşünen öğretmenlerin; okuldaki öğretmen, yönetici ve öğrencilere karşı önyargı düzeyleri de diğer meslektaşlarına göre daha az olabileceği söylenebilir. Diğer taraftan sorumlu kişilik özelliklerine daha fazla sahip olan öğretmenlerin çalışma hayatlarında meslektaşlarına, yöneticilere, velilere ve öğrencilere yönelik önyargı düzeyleri daha düşük olabilmektedir. Araştırmada diğer bir önemli sonuçta nevrotik özelliklerini daha yüksek düzeyde sergileyen öğretmenlerin; yönetici, veli, öğrenci ve öğretmenlere yönelik sahip oldukları önyargılarının daha fazla olabileceği söylenebilir.

4.Kaynaklar

- Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: AddisonWesley.
- Augoustinos, M., & Reynolds, K. J. (Eds.). (2001). *Understanding prejudice, racism, and social conflict*. Sage.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Pegem Atf İndeksi*, 1-360.
- Beycioğlu, K., Özer, N., & Kondakçı, Y. (2018). *Eğitim Yönetiminde Araştırma Yöntemleri*.
- Brockett, A., Village, A. ve Francis, L. J. (2010). Assessing outgroup prejudice among secondary school pupils in northern England. *Research in Education*. No. 83. ss. 67-77.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Birinci Basım, çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2012). Örneklem yöntemleri. *Erişim adresi: w3.balikesir.edu.tr*.
- Can, A. (2016). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Pegem Atıf İndeksi, 001-429.
- Capozza, D. ve Nanni, R., (1986). Differentiation processes for social stimuli with different degrees of category representativeness”, *European Journal of Social Psychology*, 16, s. 399-412.
- Cattell, R. B. (1956). Validation and Intensification of The Sixteen Personality Factor Questionnaire. *Journal of Clinical Psychology*, 12(3), 205-214.
- Costa, P. T. ve McCrae, R. R. (1990). Personality: Another hidden factor in stress research. *Psychological Inquiry*, 1, 22-24
- Costa, P. T. ve McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the revised neo personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64 (1), 21-50.
- Cüceoğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetin, F., Yeloğlu, H. O. ve Basım, H. N. (2015). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: Bir kanonik ilişki analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 81-92.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches (4th ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dovidio, J. F., Glick, P., & Rudman, L. A. (Eds.). (2008). *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport*. John Wiley & Sons.
- Erdoğan, Ç. (2012). İlköğretim okullarında güven kültürü ve önyargı ile ilişkisi. *Yayımlanmamış doktora tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fausto-Sterling, A. (1992). *Myths of Gender: Biological theories about women and men (Revised Edition)*. New York: BasicBooks.
- Gürel, N. (2017). Kişilik psikolojisi, önyargının psikolojisi ve kamuoyu: Gordon Allport ve Walter Lippmann'ın görüşleri çerçevesinde bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2).
- Hall, C. S. (1999) *Freudyen Psikolojiye Giriş* (Türkçesi Ersan Devrim), Kaknüs Yayınları, İstanbul
- Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (1995). *Social psychology: An introduction*. Harvester Wheatsheaf.

İnanç, B. Y. ve Yerlikaya, E. E. (2011). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kardaş, S. (2018). *Beş faktör kişilik özelliklerinin iş tatmini üzerindeki etkisi* (Master's thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi).

Kesen, N. F. (2014). Üniversite öğrencilerinin duygu stillerinin beş faktör kişilik özellikleri depresyon, anksiyete ve strese göre incelenmesi.

Lord, R. ve Cole, D. (1961). Principal bias in rating teachers. *The Journal of Educational Research*. Vol. 55. No. 1. ss. 33-35.

McCrae R.R ve Costa P.T. (1989). Reinterpreting the Myers-Briggs type indicator from the perspective of the five-factor model of personality. *Journal of Personality*, 57, 17-40.

Morey, L. C., & Lowmaster, S. E. (2010). Personality assessment inventory. *The Corsini Encyclopedia of Psychology*, 1-4.

Mount, M. K., Barrick, M. R., Scullen, S. M. ve Rounds, J. (2005). Higher-order dimensions of the big five personality traits and the big six vocational interest types. *Personal Psychology*, 58, 447-478.

Özhan, M. B. (2015). Lise öğrencilerinin mesleki değerleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi." *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum*

Paker, M. (2012). Psikolojik Açıdan Önyargı ve Ayrımcılık. *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, 41-52.

Payne, B. K.; Krosnick, J. A.; Pasek, J.; Lelkes, Y.; Akhtar, O. ve Tompson, T. (2010). Implicit and explicit prejudice in the 2008 American presidential election. *Journal of Experimental Social Psychology*. Vol. 46. ss. 367-374.

Prino, L. E.; Quaglia, R. ve Sclavo, E. (2008). Prejudice in school: a research among primary school teachers. *European Journal of Education and Psychology*. Vol. 1. No. 3. ss. 27-37.

Robbins, S. P. ve Judge, T. A., (2013), *Organizational Behavior*, 15th ed., Pearson Education, Inc.

Sayar, K. ve Dinç, M. (2009) *Psikolojiye Giriş*, Nesi Matbaacılık, İstanbul

Schmitt, D. P., Realo, A., Voracek, M., ve Allik, J. (2008). Why can't a man be more like a woman? Sex differences in big five personality traits across 55 cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94, 168-182.

- Skinner, B. F. (1953). *Science and human behavior*. New York: Macmillan.
- Turner, J. C., Brown, R. J., & Tajfel, H. (1979). Social comparison and group interest in ingroup favouritism. *European journal of social psychology*, 9(2), 187-204.
- Şeker, N. (2016). Öğretmen adaylarının 5 faktör kişilik kuramına göre kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Sibley, C. G., & Duckitt, J. (2008). *Personality and prejudice: A meta-analysis and theoretical review. Personality and Social Psychology Review*, 12(3), 248-279.
- Toka, R. (2019). Okul ilişkilerinde öğretmenlerin önyargıları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ*.
- Toper ve Cengiz (2019). Kişilik, Sosyal Baskınlık ve Önyargı: Eski Hükümlülere Yönelik Bir İnceleme. *Calisma ve Toplum*, 62(3).
- Turan, Ö. ve Kökçü, M. (2012) Beş faktör kişilik özellikleri ve örgütsel çatışma yönetimi arasındaki ilişkiler: ankara'daki beş yıldızlı otel işletmeleri üzerine bir uygulama. *Journal of Yaşar University*, 7(27), 4611-4641.
- Özsoy, E. ve Yıldız, G. (2013). Kişilik kavramının örgütler açısından önemi: bir literatür taraması. *İşletme Bilimi Dergisi*, 1(2), 1-12.
- Uğurlu, B. (2012). Resmi liselerde çalışan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile kullandıkları disiplin stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Yıldızoğlu, H. ve Burgaz, B. (2014). Okul yöneticilerinin beş faktör kişilik özellikleriyle çatışma yönetimi stili tercihleri arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29-2), 295-310.
- Widiger, T. A., & Costa Jr, P. T. (1994). Personality and personality disorders. *Journal of abnormal psychology*, 103(1), 78.